

Edi Šelhaus - čuteči kronist našega časa in prostora

Ob razstavi "Edi Šelhaus in Škofja Loka" v Galeriji Ivana Groharja

Ideja o razstavi fotografskega opusa znamenitega slovenskega fotografa in fotoreporterja Edija Šelhausa (rojen leta 1919 v Podkraju nad Vipavo) je zorela kar nekaj časa, naposled pa je v letu 2007 vendarle prišlo do njene realizacije. Skupaj z umetnikom (in s pomočjo zunanjih sodelavcev) nam je uspelo iz bogatega avtorjevega fotografskega opusa izbrati tisti del njegovega ustvarjanja, ki se formalno ali simbolno veže zlasti na tisti čas, ki ga je Šelhaus preživel v Škofji Loki. Čeprav je šlo za kratko mladostno obdobje med leti 1930-1943, je Loka ostala Šelhausu v nepozabnem spominu. S svojim odmevnim ustvarjanjem od filmske kamere (slovenski Filmski obzornik, jugoslovanske Filmske novosti), fotoreporterstva (Slovenski poročevalec - poznejše Delo, Mladina, Tovariš, L'Unita, Primorski dnevnik, itd.) do pisateljevanja (Stotinka sreče, Zbogom Liberty Bell, avtobiografija Fotoreporter itd.) se je vpisal na kulturni zemljevid najbolj znamenitih Slovencev, s tem pa zagotovo tudi med

Edi Šelhaus z vespo na cesti v Cortino, 1956. (arhiv družine Pleško)

najznamenitejše Ločane. Brez dvoma ga lahko postavimo ob bok imenom, kot so Ivan Grohar, Ive Šubic, France Mihelič. Njegova naklonjenost do tega kraja se je pogosto kazala skozi fotografijo, v zadnjem času pa tudi skozi njegovo naraščajočo željo, da bi prav v Škofji Loki imel svojo razstavo. To je kazala tudi njegova izjemna angažiranost pri pripravi razstave, sodelovanje pri izčrpnih pogovorih in pri iskanju fotografij. Material za razstavo so nam poleg avtorja prijazno posredovali tako zasebni lastniki kot tudi Muzej novejšje zgodovine Slovenije, pri tem nam je z neprecenljivimi podatki pomagala zlasti njihova kustosinja Jožica Šparovec. Nekaj materiala pa smo črpali iz lastnega muzejskega fonda.

Ko smo ustvarjali razstavo, ni bilo pogovora, da avtor ne bi opisal kakšne prigode iz takra-

Odprtje razstave fotografij Edija Šelhaus v Galeriji Ivana Groharja oktobra 2007. Na sliki: Edi Šelhaus, Jana Mlakar, Tomaž Lunder in dr. Nadja Zgonik.
(foto: arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)

tnega življenja, se spomnil ljudi, ki jih je takrat spoznal. Nekateri so se z njim na otvoritvi razstave po dolgih letih ponovno srečali in prizor je bil ganljiv. Ta socialni dejavnik je zagotovo še dodatno osmislił samo razstavo. V času, ko smo skupaj s še dvema zunanjsima sodelavcema in soavtorjema razstave dr. Nadjo Zgonik, profesorico na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, poznavalko avtorjevega dela, in s Tomažem Lundrom, priznanim slovenskim fotografom in prijateljem Edija Šelhaus, snovali koncept, so prihajale na dan mnoge podrobnosti iz avtorjevega življenja. In ker je Edi Šelhaus želel to razstavo posvetiti svoji materi Julijani Šelhaus, in se ji s tem pokloniti za bogato duhovno dediščino, ki jo je prejel od

nje, smo razstavo tudi zasnovali v tej smeri. En del razstave smo posvetili njegovemu širšemu fotografskemu ustvarjanju, vezanem tudi na Loko, drugi del pa smo zasnovali bolj dokumentarno, s težiščem na delovanju znamenitega loškega Fotostudia Šelhaus, katerega lastnica je bil njegova mati. Oba dela pa smo skušali preplesti z umetnikovim spoštljivim odnosom do njegovih družinskih korenin. Avtor nam zelo zavzeto pripovedoval, koliko poguma je morala njegova mati imeti po tem, ko se je leta 1930 družina odselila iz fašističnega Trsta in sta se poleg vsega z možem, umetnikovim očetom Jankom Šelhausom, še razšla. A se je v Škofji Loki vendarle uspešno postavila na lastne noge. Za mati in žensko, pravi Edi Šelhaus, takrat to ni bilo lahko. Oče je odšel v Zagreb in tam nadaljeval delo v svojem ateljeju, mati pa je še istega leta uspela odpreti svoj Fotostudio Šelhaus. Tu je Edi Šelhaus dobil prve fotografske izkušnje, ki so ga zaznamovale za vse življenje in ga spremljale tudi takrat, ko že dolgo ni več živel v Škofji Loki. Zgodbo, ki nam jo je pripovedoval o sebi, svoji družini in mami, smo skušali, kar se da živo prenesti tudi v samo razstavo. Prav zato vanjo niso bile vključene le avtorjeve umetniške fotografije, ampak tudi mnoge materine studijske fotografije, ki so nastajale v ateljeju, mnogi dokumenti o delovanju studia, med drugim tudi spričevalo o umetnikovem mojstrskem izpitu in enega od njegovih starih fotografskih aparatov.

Ko je bila razstava postavljena, je Edi Šelhaus dejal, da si je to vedno želel in upamo, da smo uspeli njegovo zgodbo podati tako rahločutno, kot nam jo je pripovedoval. Ob tem smo želeli kar se da kompleksno predstaviti tudi samega avtorja. Ne le kot izjemnega ustvarjalca - pripovedovalca in zapisovalca časa, ampak tudi kot modrega človeka, polnega zgodb in anekdot, s katerimi nas je obogatil v času same priprave razstave. Ko je med drugim pripovedoval, kako je nekoč zagorelo v njihovem fotostudiu, se mi je prav ta zgodba zelo vtisnila v spomin. Spomni se, kako je mama hitela reševati iz hiše, kar se je rešiti dalo, on pa je pograbil svoj fotoapararat ter se z njim odpravil proti ognjenim zubljem, da bi dogodek za vedno ohranil v posnetku, a mu je mati to, v strahu pred nevarnostjo, preprečila. V tej zgodbi se zrcali umetnikova, čeprav mladostniško nepremišljena, avtonomna fotografska strast, zavedanje pomena fotografije in fotografskega poslanstva. A še nekaj drugega; materino zavedanje pomena vloge materinstva, ki ga je Julijana Šelhaus, kot pogumna in odločna ženska, očitno jemala skrajno resno, kljub svoji fotografski karieri; kot tako jo je fotograf predstavil še v mnogih drugih svojih pripovedih in ji bil tudi brezmejno hvaležen.

Hiša, kjer je bil nekoč Fotostudio Šelhaus, stoji še danes, a v njej zdaj živijo drugi ljudje. Šelhausov čas, povezan z njo in takratnim življenjem, pa je na srečo ostal ujet v mnogih fotografskih podobah in z razstavo smo jih skušali oživiti. Verjamemo pa, da verjetno obstaja še kakšna, za katero ne vemo ne mi ne umetnik. Tu mislimo predvsem na morebitne posnetke, ki so nastali v Fotostudiu Šelhaus in so v zasebni lasti. Ker bi v muzeju želeli čimbolj kompleksno evidentirati neprecenljiv fotografski opus tako Edija kot tudi Julijane Šelhaus, Loški muzej še vedno vljudno vabi vse, ki morda hranijo kakršenkoli umetnikov material vezan na Škofjo Loko, da se nam oglasijo; z Edijem Šelhausom vam bomo hvaležni za zaupanje.

Edi Šelhaus pred domačo hišo, 2007. (foto:Tomaž Lunder)